

Datum : 2 november 2004
Aan : Ministerie van Financiën, Directie AFEB

De economische effecten van de VpB via fiscale arbitrage

1 Inleiding

Deze notitie bespreekt de invloed van de hoogte van het tarief van de vennootschapsbelasting (VpB) op de Nederlandse economie. De notitie is een antwoord op een verzoek van het Ministerie van Financiën naar een analyse van de economische effecten van een VpB tariefsverlaging via fiscale arbitrage.¹ Bij hoge VpB tarieven in Nederland ten opzichte van het buitenland kan er een prikkel bestaan voor internationaal opererende ondernemingen om hun fiscale winst te verschuiven naar landen met een laag VpB tarief. Dit effect is niet aanwezig in de CPB modellen. De vraag die in deze notitie wordt behandeld is welke inzichten er bestaan in de grootte van dit arbitrage effect en wat de invloed hiervan is op de CPB analyses met betrekking tot de effecten van wijzigingen in het VpB tarief.

De structuur van deze Notitie is verder als volgt. In paragraaf 2 bespreken we de reële effecten van een VpB verlaging, zoals die in JADE zijn gemodelleerd. In paragraaf 3 komen de fiscale effecten van een verschuiving van de belastinggrondslag aan de orde. We baseren ons hierbij op inzichten in de literatuur en we vertalen die inzichten naar de Nederlandse situatie. In paragraaf vier presenteren we berekeningen met JADE waarbij rekening gehouden wordt met het effect van grondslagverschuiving. Paragraaf vijf biedt enkele conclusies.

2 Reële effecten van een VpB verlaging

Het JADE model bevat drie kanalen waarlangs een VpB verlaging invloed heeft op de Nederlandse economie. Ten eerste zal een lager VpB tarief de kapitaalkosten van ondernemingen verlagen. Lagere kapitaalkosten leiden tot lagere productiekosten en lagere afzetprijzen, waardoor de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven verbetert. Daarnaast leiden lagere kapitaalkosten tot een hogere arbeidsinkomensquote. Dit heeft een gunstig effect

¹ Zie brief dd. 3 augustus 2004.

op de loononderhandelingen, waardoor de evenwichtswerkloosheid daalt. Lagere kapitaalkosten leiden dus tot een expansie van de Nederlandse economie. Het effect van de VpB op de kapitaalkosten is echter beperkt. De investeringskosten kunnen grotendeels ten laste worden gebracht van de winst, evenals de rentebetalingen op de schuld die is aangegaan om de investering te financieren.

Het derde kanaal waarlangs de VpB volgens JADE de economie beïnvloedt, is via het vestigingsklimaat. Lage VpB tarieven maken Nederland aantrekkelijk als vestigingsplaats voor nieuwe productieactiviteiten. Hierdoor treden nieuwe bedrijven toe, wat een gunstig effect heeft op de concurrentie op de binnenlandse markten. De hieruit resulterende daling van de prijzen matigt ook de looneisen en leidt tot een verdere daling van de evenwichtswerkloosheid en meer economische expansie.

3 Nominale effecten van een VpB verlaging

Naast reële effecten heeft de VpB ook invloed op de boekhoudkundige allocatie van de winst van internationale ondernemingen over landen. Deze nominale effecten zijn nog niet in JADE opgenomen. De winst van een multinationale onderneming wordt verdeeld over de onderdelen van het concern in verschillende landen. In ieder land wordt de winst daarna apart belast tegen het aldaar geldende tarief. Voor het splitsen van de winst zijn vaak specifieke aannames nodig. Het is immers niet altijd even duidelijk voor welk onderdeel van een concern bepaalde kosten voor rekening komen, noch aan welk onderdeel bepaalde opbrengsten moeten worden toegerekend. Voorbeelden zijn overheadkosten, R&D, de kosten van advertenties, of merknamen. Dit betekent dat bedrijven enige ruimte hebben om inkomen of kosten te laten neerslaan in het land waar dat fiscaal het meest aantrekkelijk is. De prikkel voor dergelijke winstverschuiving wordt bepaald door verschillen in het wettelijke VpB tarief tussen landen. De belangrijkste manieren waarop winsten worden verschoven zijn financiering van dochterondernemingen (via schuld of eigen vermogen) en manipulatie van interne verrekenprijzen.

We bespreken hieronder eerst beide mechanismen. Vervolgens kijken we welke inzichten de literatuur biedt met betrekking tot de grootte van het effect van deze mechanismen op de VpB grondslag en de VpB opbrengst.

3.1 De financieringsstructuur

Een moederonderneming kan een investering in haar buitenlandse dochter financieren met schuld of aandelenkapitaal. Belastingen kunnen deze keuze beïnvloeden. Wanneer de investering wordt gefinancierd met schuld, dan ontvangt de moedermaatschappij (of

bijbehorende financieringsmaatschappij) rente waarover zij in het land van vestiging belasting moet betalen (soms tegen een speciaal tarief). In het land waarin de dochter is gevestigd is deze rente meestal fiscaal aftrekbaar. Het rendement op de investering wordt dan als het ware belast in het land van de moedermaatschappij en niet in het land waar de investering wordt gedaan. Dit is omgekeerd in geval de moedermaatschappij de investering financiert met eigen vermogen. Dan is de dochteronderneming over het rendement VpB verschuldigd. Dividendbetalingen aan de moederonderneming zijn in dat geval vrijgesteld wegens de deelnemingsvrijstelling. Het verschil in belastingtarief tussen het land van de moeder en haar dochteronderneming bepaalt dan ook de aantrekkelijkheid van de alternatieve financieringsvormen. Indien de dochter zich bevindt in een land met een relatief hoog belastingtarief, dan zal het aantrekkelijk zijn voor de moederonderneming om de investering met schuld te financieren. Bij een relatief lage belastingdruk in het land van de dochter zal de investering juist met eigen vermogen worden gefinancierd.²

Empirisch onderzoek voor de VS suggereert dat overmatige schuldfinanciering in hoge belastinglanden een belangrijk fenomeen is. Zo doet Grubert (1998) een onderzoek met data van de Amerikaanse belastingdienst voor buitenlandse dochters van Amerikaanse multinationals. Hij laat zien dat de stroom aan rentebetalingen aan het Amerikaanse moederbedrijf systematisch stijgt met het wettelijke belastingtarief in het land van de dochteronderneming, terwijl voor dividendbetalingen juist het omgekeerde geldt. Meer recent vonden Altshuler en Grubert (2003) dat een 1%-punt hoger tarief in een land leidt tot een toename in het aandeel schuldfinanciering (gemeten als de ratio van schuld en totaal vermogen) van buitenlandse dochters met 0,4%-punt. Op eenzelfde wijze komen Desai, Foley en Hines (2003) tot een schatting van 0,25%-punt. Met andere woorden: hoe hoger de belastingvoet in een land, hoe meer investeringen door buitenlandse moederbedrijven in hun dochters in het betreffende land worden gefinancierd met schuld. Dit impliceert een kleinere belastingbasis voor dat land omdat de rentebetalingen aftrekbaar zijn voor de VpB.

3.2 Interne verrekenprijzen

De tweede route om winsten tussen multinationals te verschuiven is via het manipuleren van interne verrekenprijzen. In beginsel gelden er stringente regels voor het bepalen van deze prijzen op basis van het “arms length” principe. Dit beginsel stelt dat de prijs die moet worden berekend bij onderlinge leveringen binnen een multinational gelijk moet zijn aan de prijs die ook zou gelden op de markt, d.w.z. tussen partijen die niet aan elkaar gelieerd zijn. Echter, niet voor alle onderlinge leveringen zijn de arms-length prijzen eenvoudig te bepalen. Dit geldt in het bijzonder voor het gebruik van merknamen of patenten. Hierdoor hebben multinationals

² De mogelijkheden voor overmatige schuldfinanciering van investeringen in hoge belastinglanden worden wel beperkt doordat er vaak *thin capitalisation* regels gelden die een limiet stellen aan de renteaftrek.

enige vrijheid om hun inkomens te verschuiven tussen verschillende onderdelen van de onderneming. Zo kan door interne verrekenprijzen kunstmatig hoog (laag) vast te stellen, de winst in de onderneming die de dienst levert toenemen (afnemen) en de winst in de onderneming die van de dienst gebruik maakt dalen (stijgen). Op die manier kunnen verschillen in wettelijke belastingtarieven tussen landen door multinationals worden uitgebuit om de totale belastingaanslag te minimaliseren. Dit probleem is potentieel van groot belang voor Nederland in het licht van het grote aantal multinationale ondernemingen in ons land. Zo geldt voor Nederland dat 43% van de totale export bestaat uit leveringen aan ondernemingen die deel uitmaken van dezelfde multinationale groep.

Dat winstverschuiving via gemanipuleerde verrekenprijzen een belangrijk fenomeen is blijkt onder meer uit een studie van Clausing (2003). Ze onderzoekt hoe de import- en exportprijzen die Amerikaanse multinationals hanteren ten aanzien van hun buitenlandse dochters samenhangen met de wettelijke belastingtarieven in de landen waar deze dochters zijn gevestigd. Daarbij wordt gecontroleerd voor prijzen voor niet-gelieerde ondernemingen om het effect van belastingen op marktprijzen eruit te filteren. Uit de schattingen blijkt dat een verhoging van het wettelijke VpB-tarief in een land met 1%-punt de interne verrekenprijs van exporten naar dat land systematisch met circa 4% verhoogt en die voor importen uit dat land met circa 5% verlaagt ten opzichte van prijzen die worden gehanteerd tussen niet-gelieerde ondernemingen. Dit vormt een indicatie dat het verschuiven van winst via gemanipuleerde verrekenprijzen inderdaad een belangrijk fenomeen is.

3.3 De elasticiteit van de belastingbasis

3.3.1 Een literatuurverkenning

Een aantal empirische studies heeft het effect onderzocht van het wettelijke VpB-tarief op de gerapporteerde bruto winstgevendheid van bedrijven, meestal in een bepaalde sector. Daarbij wordt ook rekening gehouden met andere factoren die de winstgevendheid bepalen. Uit de studies blijkt dat een hoog wettelijk VpB-tarief systematisch gepaard gaat met een lagere gerapporteerde winst. De conclusie die hieraan verbonden wordt, is dat winstverschuivingen binnen multinationale ondernemingen verantwoordelijk zijn voor deze invloed.

Omdat de studies verschillende specificaties hanteren, zijn de kwantitatieve uitkomsten moeilijk direct met elkaar te vergelijken.³ Om dat toch te kunnen doen, hebben wij voor vijf studies een zogeheten semi-elasticiteit berekend, dat wil zeggen de procentuele verandering in de gerapporteerde winst als gevolg van een 1%-punt verandering in het wettelijke belastingtarief. Daartoe is in veel gevallen informatie nodig over het initiële belastingtarief of

³ Voor een overzicht van de diverse empirische onderzoeken, zie bijvoorbeeld Hines (1999) of Newlon (2000). Niet al deze studies zijn echter bruikbaar om een elasticiteit uit af te leiden.

gegevens over de winstgevendheid van de betreffende bedrijven.⁴ Omdat wij de elasticiteit willen berekenen voor de Nederlandse situatie, hebben wij gebruik gemaakt van het Nederlandse VpB-tarief van 34,5% en Nederlandse gegevens over de gemiddelde winstgevendheid van bedrijven tussen 1992 en 2002. Tabel 1 vat de belangrijkste uitkomsten van de vijf studies samen.

De (ongewogen) gemiddelde elasticiteit in tabel 1 is ongeveer -2. Dat wil zeggen: een 1%-punt hoger VpB-tarief leidt tot een 2% lagere gerapporteerde winst voor de ondernemingen waarop de elasticiteit van toepassing is. Een uitschieter naar beneden, met een waarde van -0,1, is de studie van Klassen en Shackelford (1998), die alleen betrekking heeft op winstverschuivingen binnen Canada en de VS en die geldt voor alle bedrijven tezamen. Een uitschieter naar boven, met een elasticiteit van -3,5, is de studie van Bartelsman en Beetsma (2003), die de toegevoegde waarde in de industrie probeert te verklaren uit het belastingtarief.

Tabel 3.1 De invloed van een 1%-punt verhoging van het wettelijk VpB tarief op de omvang van de fiscale winst volgens 5 verschillende studies

Studie	Toepassing	Gemiddelde semi-elasticiteit van de belastingbasis
Grubert&Mutti (1991)	<ul style="list-style-type: none"> • Specificatie: winst per aandeel of winst/omzet = $f(X, t)$ • Toepassing: industriesector • Data: dochters van multinationals uit VS in 33 landen, 1982 	- 2,3
Hines&Rice (1994)	<ul style="list-style-type: none"> • Specificatie: totale winst = $f(X, t, t^i)$ • Toepassing: niet-financiële ondernemingen • Data: dochters van multinationals uit VS in 73 landen, 1982 	- 2,5
Klassen&Shackelford (1998)	<ul style="list-style-type: none"> • Specificatie: VPB opbrengst = $f(X, t, t^i)$ • Toepassing: alle bedrijven • Data: 10 provincies Canada en 50 staten VS, 1983 - 1991 	- 0,1
Bartelsman&Beetsma (2003)	<ul style="list-style-type: none"> • Specificatie: Toegevoegde waarde = $f(X, t, t^i)$ • Toepassing: 15 sectoren in de industrie • Data: 22 OECD landen, 1979-1997 	- 3,5
Mintz&Smart (2004)	<ul style="list-style-type: none"> • Specificatie: Fiscale winst = $f(X, t)$ voor "shifters versus "non-shifters". Verschil elasticiteiten = gevolg winstverschuiving • Toepassing: niet-financiële bedrijven, 7 sectoren • Data: Canadese bedrijven in 6 provincies, 1986-1999 	- 1,4

ⁱ X: andere verklarende variabelen,
t. VpB tarief

Opgemerkt zij dat de elasticiteiten in tabel 1 met de nodige onzekerheid zijn omgeven. Zo kan het zijn dat de studies geen rekening houden met variabelen die zowel de winstgevendheid beïnvloeden als ook gecorreleerd zijn met de belastingvoet. In dat geval ontstaat een

⁴ De meeste studies vinden een niet-lineair verband tussen de elasticiteit en de hoogte van het belastingtarief. In het bijzonder geldt: hoe lager het belastingtarief, hoe groter de elasticiteit.

onzuiverheid in de schatting: er worden namelijk effecten aan de belastingvoet toegerekend die eigenlijk door andere oorzaken worden bepaald (bijvoorbeeld een specifieke sectorstructuur). Ook zou het VpB-tarief afhankelijk kunnen zijn van de winstgevendheid, waardoor er een endogeniteitsprobleem ontstaat. Ook dit kan leiden tot onzuivere schattingen zolang is geschat met gewone kleinste kwadraten.⁵ Voorts wordt de relatie tussen de winstgevendheid en het wettelijk tarief volledig toegeschreven aan winstverschuiving. Het is mogelijk dat hier ook andere verklaringen een rol spelen. Denk bijvoorbeeld aan de invloed van belastingtarieven op het risicogedrag van ondernemingen (de overheid speelt immers de rol van verzekeraar door winsten te belasten en verliezen verrekenbaar te maken). Hoge belastingtarieven kunnen daardoor leiden tot extra risicovolle investeringen met een hoger gemiddeld rendement.⁶

De onzekerheid omtrent de grootte van de elasticiteiten wordt nog versterkt doordat geen van de schattingen specifiek zijn verricht voor de Nederlandse situatie. Verder zijn sommige studies van toepassing op winstverschuivingen binnen de VS of Canada, hetgeen niet zonder meer kan worden toegepast op internationale winstverschuiving. Ook maakt een aantal van de gerapporteerde studies gebruik van data die meer dan 20 jaar oud zijn. Als gevolg van de vele kwalificaties moeten we de schattingen uit de literatuur dus met gepaste terughoudendheid interpreteren.

3.3.2 Implicaties voor Nederland

De elasticiteiten uit tabel 1 mogen niet zonder meer worden toegepast op de totale Nederlandse VpB-grondslag. Immers, de verschillende studies hanteren uiteenlopende gegevens: sommigen bezien alleen multinationals in de industriesector, anderen alle niet-financiële multinationals en weer anderen de totale economie. De vraag is dan ook of de gevonden elasticiteit voor een specifiek deel van de economie zonder meer kan worden toegepast op alle bedrijven.

Een eerste relevant aspect hierbij is dat niet alle bedrijven die VpB betalen ook de mogelijkheid hebben om hun winst te verschuiven naar het buitenland. De puur nationale ondernemingen kunnen dit immers niet. Tabel 2 maakt een onderscheid naar de VpB opbrengst op grond van gegevens van de Statistiek Financiën van Ondernemingen van het CBS. Het blijkt dat 50,9% van het totaal aan VpB opbrengst van niet-financiële ondernemingen puur nationaal is. De overige 49,1% heeft ofwel een buitenlandse dochter, ofwel een buitenlandse moeder, of beide. Deze groep zou derhalve wel mogelijkheden hebben voor internationale winstverschuiving.⁷

⁵ Zie bijvoorbeeld Hines&Rice (1994).

⁶ Merk op dat het genoemde voorbeeld leidt tot een *onderschatting* van het effect van winstverschuivingen

⁷ De basisgegevens geven niet een volledig sluitend beeld. Verdere aannames zijn dat kleine bedrijven niet internationaal opereren en dat financiële instellingen allemaal internationaal (kunnen) opereren.

Tabel 3.2 Verdeling van de VpB opbrengst naar type onderneming, cijfers 2002

	VpB opbrengst in mld. euro	VpB opbrengst in % totaal
Nationaal	7,8	50,9
Internationaal	7,6	49,1

Bron: eigen berekening op basis van de Statistiek Financiële Ondernemingen en de Nationale Rekeningen.

Voorts is de sectorstructuur relevant. Zo wordt wel betoogd dat vooral de industriector de mogelijkheid heeft om winstverschuivingen toe te passen, omdat er veel immateriële investeringen plaatsvinden waarvoor geen interne verrekenprijzen kunnen worden vastgesteld (patenten e.d.). Voor andere sectoren zou winstverschuiving daarom moeilijker zijn. Tabel 3 geeft een onderverdeling van de VpB opbrengst naar sector.

Tabel 3.3 Onderverdeling VpB opbrengst naar sector, cijfers 2002

	VpB opbrengst in % totaal
Financiële instellingen	13,7
Gaswinning	11,9
Landbouw, bosbouw en visserij	1,0
Industrie	17,4
Energie en water	0,3
Bouwnijverheid	6,7
Handel, horeca en reparatie	27,4
Vervoer, opslag en communicatie	8,7
Overige dienstverlening	12,8
Totaal	100

Bron: eigen berekeningen op basis van de Statistiek Financiële Ondernemingen en de Nationale Rekeningen.

De berekeningsmethode van de gemiddelde semi-elasticiteit voor Nederland houdt rekening met de variatie van de studies voor wat betreft de onderliggende data, en de variatie tussen de sectoren voor wat betreft hun belang voor de VpB opbrengst. Het idee is eerst per sector te bepalen wat de beste schatting is van de semi-elasticiteit op basis van alle studies waarin de betreffende sector opgenomen is, en vervolgens een gemiddelde te bepalen van de semi-elasticiteit voor Nederland als geheel door een gewogen optelling van de sectorspecifieke schattingen.

Als voorbereiding op de eerste stap corrigeren we de semi-elasticiteit van de studies die enkel internationale bedrijven hebben opgenomen in de steekproef, om de gevonden semi-elasticiteit vergelijkbaar te maken met die van de andere studies (die ook lokaal opererende bedrijven omvatten). De geschatte elasticiteit in de studies van Grubert en Mutti, Hines en Rice, en Mintz en Smart wordt daartoe vermenigvuldigd met het aandeel van internationale bedrijven (49,1%).

Vervolgens wordt als eerste stap de gemiddelde elasticiteit per sector berekend. We onderscheiden 4 sectoren: de industrie, de financiële sector, gaswinning en de overige sectoren. Alle 5 studies hebben betrekking op de industrie sector, terwijl financiële instellingen enkel opgenomen zijn in Klassen en Shackelford. Voor gaswinning is de elasticiteit op nul gezet. De steekproeven van Hines en Rice; Mintz en Smart en Klassen en Shackelford omvatten ook de overige sectoren. In de volgende stap wordt dan het gewogen gemiddelde berekend van alle sectorspecifieke schattingen, waarbij we als gewichten de aandelen van de verschillende sectoren in de VpB opbrengst nemen, zoals die in Tabel 3 zijn vermeld. We komen uit op een gemiddelde semi-elasticiteit voor Nederland van -0,63. Bij een tarief van 34,5% impliceert dit een uitverdieneffect van $34,5 \times 0,63 = 22\%$.⁸

3.3.3 Varianten

Uit het overzicht van de internationale literatuur blijkt dat internationale winstverschuiving een belangrijk fenomeen is. Over de omvang van het effect is evenwel veel onzekerheid. Het lijkt daarom goed om alternatieve varianten te hanteren bij het kwantificeren van de omvang van de internationale winstverschuiving. In een eerste variant is winstverschuiving voor Nederland niet zo belangrijk. Een verlaging van het wettelijke tarief heeft dan nauwelijks consequenties voor de winstallocatie van Nederlandse multinationals. In een tweede variant nemen we de gemiddelde elasticiteit uit de literatuur van -0.6 en het geïmpliceerde terugverdieneffect van 22% van de ex-ante budgettaire derving.

4 Varianten met JADE

Voor de analyse van de economische effecten van een verlaging van het VpB-tarief waarbij rekening wordt gehouden met de effecten op de VpB-grondslag is aangesloten bij de actuele verlaging met 3%-punt die ex ante een derving van VpB-inkomsten met zich meebrengt ter grootte van circa 1,185 mld euro. De analyse is verricht met een gesloten budget waarbij de loon- en inkomstenbelasting (LB/IB) als sluitpost is gehanteerd, omdat in een open budget variant de verschillen tussen het al dan niet rekening houden met inverdieneffecten zich beperken tot het vorderingensaldo van de overheid (naast een klein tweede orde effect via de rentebetalingen door de overheid). We presenteren de effecten op middellange termijn (na zes jaar) en op lange termijn (na zestien jaar).

⁸ Bijvoorbeeld, een fiscale winst van 100 euro levert een VpB opbrengst van 34,5 euro. Als nu het VpB tarief één procentpunt stijgt, naar 35,5%, zal de belastbare winst dalen met 0,63% naar 99,37 euro. De VpB opbrengst is dan $0,355 \times 99,37 = 35,27$ euro. Dit betekent een uitverdieneffect van $35,5 - 35,27 = 0,23$ euro ten opzichte van een ex ante verwachte stijging van de VpB opbrengst met één euro.

In de eerste twee kolommen van tabel 5.1 staan de effecten van een verlaging van het marginaal VpB-tarief met 3%-punt, zonder rekening te houden met een effect op de grondslag voor de VpB. In de derde en vierde kolom staan de economische effecten als wel met zo'n effect wordt rekening gehouden. In beide gevallen geldt dat een verlaging van het marginaal VpB-tarief leidt tot een verlaging van de kapitaalkosten. Lagere kapitaalkosten resulteren in een lagere evenwichtswerkloosheid en daardoor een hoger effectief arbeidsaanbod. Bij een ongewijzigde technologische ontwikkeling ontstaat dan op lange termijn een hoger BBP. Bij een gesloten budget met de LB/IB als restpost zal de daling van de VpB-opbrengsten resulteren in hogere LB/IB-tarieven. Daarmee stijgt de wig en dat heeft een opwaarts effect op de lonen en, ceteris paribus, een neerwaarts effect op de evenwichtswerkloosheid. Het initieel effect van de lagere kapitaalkosten op de evenwichtswerkloosheid en productiekosten wordt dus beperkt door een hogere wig. Toch zien we dat op lange termijn een verschuiving van de belastingdruk van VpB naar LB/IB een licht positief effect heeft op de economie. De lagere VpB bevordert de toetreding van nieuwe bedrijven en stimuleert de concurrentie, zodat de evenwichtswerkloosheid per saldo daalt. Op middellange termijn is het effect van de verschuiving in de lastendruk echter negatief, omdat de hogere lasten voor gezinnen leiden tot een negatief effect op de bestedingen. Het is de vraag of de stijging van de consumptie en de werkgelegenheid op lange termijn voldoende compensatie biedt voor de daling op middellange termijn om per saldo deze variant gunstig te kunnen beoordelen.

De invloed van de introductie van een stijgende grondslag in reactie op een lagere VpB-tarief is beperkt. Dit is niet verwonderlijk gegeven dat de VpB-grondslag met circa 0,63% stijgt per procentpunt daling van het marginaal VpB-tarief. Bij een daling van het marginaal VpB-tarief met 3%-punt zou de VpB-grondslag met circa 1,8% stijgen. In euro's is dat ongeveer 640 mln en afgekend tegen een VpB-tarief van 31,5% zou dit extra opbrengsten van circa 200 mln impliceren. Dat is 1,5% van de VpB opbrengst en minder dan 0,05% van het BBP. In vergelijking met de variant zonder effect op de grondslag leidt dit additionele inderdieneffect bij een gesloten budget tot een iets kleinere stijging van de LB/IB en daarmee tot een beperktere toename van de wig en loonvoet. De economische effecten van een VpB verlaging zijn dan ook iets gunstiger dan ingeval geen rekening gehouden wordt met belastingarbitrage, maar de nieuwe uitkomsten leiden niet tot een wijziging van het totaalbeeld.

5 Conclusie

Deze notitie laat op basis van een internationale literatuurverkenning zien dat het plausibel is dat er bij internationaal opererende bedrijven een substantieel effect bestaat van de hoogte van het VpB tarief op de fiscale heffingsgrondslag. Het aandeel van de bedrijven waarvoor dit effect waarschijnlijk is, is echter vrij gering. De verwachte daling van de VpB grondslag bij een

verhoging van het tarief met één procentpunt is daarom niet erg groot, ongeveer een half procent. De grootte van het inverdieneffect van een verlaging van de VpB is daardoor ongeveer 22% van het initiële verlies aan belastingopbrengsten. De extra effecten van een verlaging met drie procentpunt van het VpB tarief die verkregen worden door rekening te houden met de verschuiving in de VpB grondslag liggen in de orde van grootte van 0,05% van het BBP. Dat is belangrijk minder dan de directe effecten van de mutatie in het VpB tarief. Rekening houden met verschuivingen in de fiscale heffingsgrondslag leidt dan ook niet tot een kwalitatieve wijziging in de inzichten aangaande de economische effecten van een tariefsmutatie.

Tabel 5.1 Economische effecten van een VpB-verlaging met 3%-punten excl. en incl. effect op VpB-grondslag

	Excl. effect grondslag		Incl. effect grondslag	
	6	16	6	16
Prijzen				
Loonsom per werknemer in marktsector	0	0,1	0	0,1
Contractloon marktsector	0	0	0	0
Prijs particuliere consumptie	- 0,2	- 0,3	- 0,2	- 0,2
Prijs BBP marktprijzen	- 0,2	- 0,3	- 0,2	- 0,3
Prijs uitvoer goed. excl. energie	- 0,1	- 0,2	- 0,1	- 0,1
Prijs productie marktsector	- 0,3	- 0,4	- 0,3	- 0,4
Reële arbeidskosten marktsector	0,3	0,5	0,2	0,4
Gebruikskosten kapitaal	- 0,4	- 0,6	- 0,4	- 0,5
Volumes				
Vol. particuliere consumptie	- 0,4	0,1	- 0,3	0,2
Vol. investeringen, excl. woningen	- 0,1	0,6	0	0,5
Vol. uitvoer goed., excl. energie	0,2	0,4	0,2	0,4
Vol. invoer van goederen	0	0,2	0	0,2
Vol. productie marktsector	0	0,4	0	0,4
Bruto binnenlands product	-0,1	0,3	- 0,1	0,3
Arbeidsproductiviteit marktsector	0,1	0,1	0,1	0,1
Werkgelegenheid markts.incl.de,wo arbeidsjaren	- 7	13	- 5	13
Werkgelegenheid coll.s. (arbeidsjaren)	0	0	0	0
Totale werkgelegenheid (arbeidsjaren)	- 7	13	- 5	13
Totale werkgelegenheid (personen)	- 8	15	- 5	14
Totaal arbeidsaanbod (personen)	- 5	2	- 4	3
Werkloze beroepsbevolking (personen)	3	- 13	1	- 12
Werkloosheidsvoet	0	- 0,2	0	- 0,2
Quoten en wig				
Saldo lopende rekening (% BBP)	0,1	0,1	0,1	0
Arbeidsinkomensquote marktsector	0,2	0,3	0,1	0,2
Replacement rate	0	0	0	0
Wig (%)	0,8	0,3	0,6	0,2
Belastingdruk werknemers	3,8	2,2	2,9	1,5
Premiedruk werknemers	0	- 0,2	0	- 0,2
Premiedruk werkgevers	0,1	- 0,3	0	- 0,3
Indirecte belastingdruk	0	0	0	0
EMU saldo (%BBP)	0	0	0	0

Literatuur

Altshuler R., en H. Grubert, 2003, Taxes, repatriation strategies and multinational financial policy, *Journal of Public Economics*, vol. 87, pp. 73-107.

Bartelsman, E.J., and R.M.W.J. Beetsma, 2003, Why pay more? Corporate tax avoidance through transfer pricing in OECD countries, *Journal of Public Economics*, vol. 87, pp. 2225-2252.

Clausing, K., 2003, Tax-motivated transfer pricing and us intrafirm trade prices, *Journal of Public Economics*, vol. 87, pp. 2207-23.

Demirgüç-Kunt, A., en H. Huizinga, 2001, The taxation of domestic and foreign banking, *Journal of Public Economics*, vol. 79, pp. 429-453.

Desai, M.A., C. Fritz Foley, en J.R. Hines, 2003, A multinational perspective on capital structure choice and internal capital markets, Harvard NOM Research Paper no. 03-27.

Grubert, H., 1998, Taxes and the division of foreign operating income among royalties, interest, dividends and retained earnings, *Journal of Public Economics*, vol. 68, pp. 269-90.

Grubert, H., and J. Mutti, 1991, Taxes, tariffs and transfer pricing in multinational corporate decision making, *The Review of Economics and Statistics*, vol. 73, pp. 285-293.

Hines, J., 1999, Lessons from behavioral responses to international taxation, *National Tax Journal*, vol. 52, pp. 305-22.

Hines, J. en E. Rice, 1994, Fiscal paradise: Foreign tax havens and american business, *Quarterly Journal of Economics*, vol. 109, pp. 149-82.

Klassen K.J. en D.A. Shackelford, 1998, State and provincial corporate tax planning: income shifting and sales apportionment factor management, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 25, pp. 385-406.

Mintz J. en M. Smart, 2004, Income shifting, investment, and tax competition: theory and evidence from provincial taxation in Canada, *Journal of Public Economics*, vol. 88, pp. 1149-1168.

Newlon, S. T., 2000, Transfer pricing and income shifting in integrating economies, in S. Cnossen, red., *Taxing capital income in the European Union: Issues and options for reform*, pp. 214–42, Oxford: Oxford University Press.